

мр Иван Телчки

ШКОЛЕ У *Мољу*

У БАЧКОЈ

1703–2015.

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензент
др Бранка Јакшић Провчи

мр Иван Телечки

ШКОЛЕ У *Могу*
У БАЧКОЈ
1703 – 2015.

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

САДРЖАЈ

УМЕСТО УВОДА	7
НАРОДНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ДО XVIII ВЕКА	11
Основне вероисповедне школе у Аустријској царевини	13
ЗА ВРЕМЕ ЦАРИЦЕ МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ.	19
Српска основна школа у Мољу.	26
О мађарској основној школи у Мољу	30
ЗА ВРЕМЕ АУСТРО-УГАРСКЕ	31
Српске основне школе у Мољу.	36
Мађарске основне школе у Мољу	70
Јеврејска основна школа у Мољу.	86
Основне школе на молским салашима.	88
ЗА ВРЕМЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ	93
Српске основне школе	94
Учитељи у Мољу између два рата	117
Мађарске основне школе	118
Школе на молским салашима	128
Државна мешовита грађанска школа	140
Шегртска школа.	177
ЗА ВРЕМЕ МАЂАРСКЕ ДРЖАВЕ.	181
Народне осмогодишње школе	182
На салашким школама	204
Magyar Királyi polgár fiu és leány iskola Mohol	210
(Мађарска краљевска грађанска мушко– женска школа, Мол)	
У ГОДИНАМА ОДМАХ ПОСЛЕ II СВЕТСКОГ РАТА.	219
Основне школе.	219
Учитељи у Мољу – после рата.	224

Основне школе после рата	228
Школе на салашима после рата.	240
Нижа гимназија	240
Школа ученика у привреди	261
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ПОСЛЕ 1950. ГОДИНЕ.	267
Седмолетке.	267
Седмолетка бр.1	267
Седмолетка бр. 2.	272
Осмолетке.	275
Осмогодишње школе.	277
Осмогодишња школа бр. 1.	278
Осмогодишња школа бр. 2.	288
Осмогодишња школа „Новак Радонић”	292
Осмогодишња школа „Петефи Шандор”	314
Запослени у осмогодишњим школама	332
Шестогодишње школе „7 јули”	334
У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ „НОВАК РАДОНИЋ” – МОЛ	337
Основна школа „Новак Радонић”	337
Запослени у Основној школи „Новак Радонић” у Мољу 1965. године.	357
Запослени у Основној школи „Новак Радонић” од 1962–2000. године.	412
Ученички парламент.	437
У основној школи од 2010. године	439
Уџбеници за ниже и више разреде	458
Основна школа „Новак Радонић” у 2014. и 2015. години	473
Запослени у школи у XXI веку.	497
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	501
О АУТОРУ	503

УМЕСТО УВОДА

Одкуд сада књига и о школама?

Не знам прави одговор на то питање, али верујем и осећам дубоко у себи да људи рођени и одрасли на селу, имају посебно јака сећања на школске дане, путовање у варошке средње школе, дружења из сокака.

И ја сам одрастао у нашем Мољу. Ту сам научио прва слова. Родитељи су ми били учитељи и од малена сам васпитаван да волим школу. Можда је све то подстакло у мени жељу да пишем о школама у Мољу.

Желео сам да сазнам што више о томе када је и како та наша школа настала, како се временом развијала. Зато сам покушао да истраживањем историје школе, сазнам што више о нашој школи у Мољу.

Да би то остварио морао сам кренути времепловом, машином за путовање кроз време, на пут кроз године и векове у којима се наше место спомињало у историји. Програмирао сам времеплов да, на путу кроз време, застане код догађаја значајних за историју школа у Мољу.

Тако сам, на почетку тог пута, сазнао да осим малобројних школа, које су у XVIII веку, за време турске владавине, постојале по манастирима, у Бачкој других школа није било. Тек после Карловачког мира почеле су да се отварају школе у појединим местима Бачке. На нашем путовању смо стигли у време формирања Потијско-поморишке војне границе.

Ту смо застали. Наишао сам на подигнуту цркву, крај ње и школу, у Мољу. Било је то у 1703. години. Била је то прва Српска вероисповедна школа при православној цркви, прва школа у историји Мола.

Нисмо се више задржавали. Кренули смо даље. Зауоставили смо се након осамдесет две године. Нашао сам један важан документ. Био је то Уговор Општине Мол из 1785. године, приказан Савету потијског крунског дистрикта. Тим Уговором се општина обавезала да преузима бригу о школи у Молу. Да ће убудуће одржавати зграде и плаћати учитеље. Од тада су школе прешле у надлежност и старатељство државе. Постале су државне школе.

До тога је дошло пошто је, под утицајем Покрета просветитељства у Европи, аустријска царица Марија Терезија донела Школски устав. Према том уставу у сваком месту у којем је постојала православна парохија морала је бити отворена и православна школа. Тако је било и у Молу.

Наставили смо даље. После 30 година путовања, поново смо се зауставили. Било је то 1806. године. Тада сам наишао на документ о отварању још једне школе у Молу. Била је то прва Мађарска основна школа.

Наше путовање је после потрајало више од 110 година док нисмо дошли у период после I светског рата. Тада је Бачка, а са њом и Мол, ушла у састав Краљевине Југославије.

У наставку путовања видео сам, да су у периоду између два рата, у Молу постојале основне школе са шест разреда, на српском и мађарском језику, свака са својим наставним особљем.

Зауоставили смо се у 1919. години. Видео сам да је те године, уз велико залагање и материјалну подршку општине, отворена и Грађанска школа у Молу, једна од ретких у окружењу.

Годину дана касније поново смо застали. Те године је за ученике који су, после завршене основне школе, отишли да изучавају занат, основана у Молу тзв. Шегртска школа.

У даљем свом путовању забележио сам шта се догађало у школама и тако стигли у годину почетка II светског рата. Тада је Бачка ушла у састав Мађарске државе. Ту смо поново застали. Запазио сам да су по законима Мађарске, и у Молу, уместо основних школа уведене Народне осмогодишње школе.

У путовању смо застали по завршетку тог рата. Бачка је поново у саставу Југославије. Тада сам, што се догађања са школама у Молу, ушао у период турбулентних година.

Прво сам запазио да је укинута Грађанска школа и уместо ње основана Нижа гимназија. Само неколико година касније, на почетку школске 1950/51. године, формиране су, од дотадашње

основне школе и ниже гимназије, две седмолетке са српским и мађарском одељењима и са посебним управама школа.

Само годину дана касније, од 1. септембра 1951. године, уведено је поново осмогодишње школовање и основане две осмолетка. Врло мало смо се померили на нашем путу, кад је већ од 1. октобра 1952. године школа са српским наставним језиком добила назив „Осмогодишња школа бр. 1”, а школа са мађарском наставним језиком «Осмогодишња школа бр. 2”.

Није требало далеко да путујемо, кад су осмогодишње школе поново промениле називе. Српска је названа Осмогодишња школа „Новак Радонић”, а мађарска Осмогодишња школа „Петефи Шандор”.

Кренули смо даље, али ни тај део нашег пута није трајао дуго. Зауоставили смо се 1. септембра 1962. године. Наишо сам на одлуку Народног одбора Општине Ада, којом се од две осмогодишње школе у Мољу формирала једна јединствена основна школа са осам разреда и одељењима на српском и мађарском језику. Школа је добила назив ОСНОВНА ШКОЛА’ НОВАК РАДОНИЋ’, МОЛ.

На том нашем путовању кроз векове постојања школа у Мољу, трудио сам се да, почев од 1872. године, застанемо сваких пет година, а некад и чешће, и забележим имена ђака који су се уписивали те године у први разред. Код јубиларних година сам то урадио и за ученике који су те године завршавали своје школовање у Мољу. Записивао сам и догађаје везане за живот и рад школе у периодима између тих година.

Програмирао сам времеплов још и тако да застане у години у којој се, у први разред основне школе, уписао ученик који је завршио школу у Мољу, а касније у животу постигао изванредне резултате и сврстао се у знамените личности, не само Мола, већ и читаве наше државе. Тако сам код тих дечака записао њихове биографије. Почео сам од Глигорија Трлајића, па затим, Новака и Јована Радонића, Лазе Удовичког, Жарка Поповића, Мухи Јаноса и још неколицину њих. Хтео сам да наши садашњи ученици виде шта су све могли да науче и остваре у животу они који су завршили нашу основну школу у Мољу и да им то буде подстрек како би и они остварили сличне или још веће резултате.

Како то што сам нашао и записао изгледа и шта се све у животу школа у Мољу дешавало, кроз године и векове, све до дана-

шњих дана, може се сазнати читањем ове књиге. Надам се да ће читаоци бити задовољни.

На крају желим најсрдачније да се захвалим свима који су ми помагали на путовању кроз прошлост школа у нашем драгом Молу. Ту мислим, пре свега, на људе из Историјског архива у Сенти и Архива Војводине у Новом Саду. Исто тако захвалност дугујем и запосленима у Основној школи у Молу, који су ми омогућили и несебично помагали у прикупљању бројних података из Архиве школе. Без њихове помоћи, приликом истраживања, тешко да бих могао ово путовање на овај начин реализовати. Хвала им пуно.

НАРОДНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ ДО XVIII ВЕКА

Народне основне школе су, у свом развоју и раду на подручју Бачке и Баната, у Царској Аустрији, прошле кроз више историјских периода.

Код Мађара су постојале школе при манастирима још од најстаријих времена, од Арпада, па до пораза у Мохачкој бици од Турака. У том периоду на подручју Бач-Бодрошке жупаније (данашња Бачка) међу 12 места са школом при манастиру, помиње се и Сента.¹

У то време, насеље на месту данашњег Мола, у документима се помиње још 1200-те године као Мохарева, било је у власништву породице Мохор. Није ни мало чудно да тада, као властелинско имање, није имало услове за манастир, а самим тим ни за школу.

Након доласка турске војске, до успостављања правног поретка турске државе, наступио је период безвлашћа дуг 16 година. Мађари, који су чинили највећи део становништва, су тада напустили ове крајеве. Сва насеља јужно од Сегедина скоро су потпуно опустела. Самим тим су и све школе по манастирима угашене.

На окупираном простору Мађарске тек је 1541. године основан Будимски пашалук, који је био организован као и сви остали пашалуци у Отоманској империји. Био је подељен на санџакате, а ови на нахије. Сегедински санџакат, основан је 1542. године и обухватао је дотадашње жупаније у Бачу, Бодрогу и Чонграду, а

¹ Dr Borovszky Samu: BÁCS-BODROG VÁRMEGYE – Budapest (Бач-Бодрошка жупанија)

са њима и сва насеља поред Тисе, па самим тим и насеље Мохољ, како се за турске владавине наше место називало.

Кад су Турци заузели јужне крајеве Угарске, све до Будимпеште, извршили су административну поделу ових области. Бачка је била у саставу Сегединског снџаката. Била је подељена на тителску, бачку, сомборску, бајску, суботичку и сегедински нахију.

Турци су запосели градове и паланке, а народ – раја је остао да живи по селима, да обрађује земљу и плаћа харач. Напоменули смо да је највећи део мађарског народа напустио ове крајеве. Углавном су ту живели Срби, који су се ту под разним околностима населили.

Временом су се у градовима и паланкама, поред турског дела вароши, подигла и хришћанска насеља – предграђа. У њима су се, поред Срба, насељавали Цинцари, Грци, Јевреји и Јермени, који су се бавили трговином и занатима. У тим предграђима се у то време обновио и српски занатски и трговачки сталез, чија су занимања захтевала већи степен образованости. Зато су српски трговци и занатлије настојали да свој подмладак, своју децу, науче читати и писати.

Прво су Грци доводили, са Балканског полуострва, своје даскале да им уче децу. По угледу на њих почеше и Срби давати своју децу тим грчким даскалима да их уче читању и писању. Доцније су се удруживали по неколико Срба – трговаца и занатлија – па су доводили Грка даскала, који је морао знати и српски, да им учи децу читању, писању и основним знањима из вере. Од ученика тих грчких даскала постали су временом Срби учитељи.

Та српска училишта, стари српски назив за школу, обично су била поред цркве или манастира, као и пре турског освајања. Учители у тим училиштима обично су били свештеници или ђакони. Народ их је звао даскалима, или у мађарским местима мештери.

Као најстарије српско училиште из турског доба на територији садашње Војводине помиње се манастирска школа у манастиру Хопово код Ирига на Фрушкој Гори. За ту школу се тврди да је постојала још од 1573. године. После се помињала школа у манастиру Ковиљу, у Бачкој, за коју се тврдило да је постојала већ 1607. године.²

² Огњановић Андрија „Војвођанске народне основне школе и њихови учители од 1573–1774. године” Зборник Матице српске за друштвене науке. Свеска 20.

Судбина која је задесила насеља у Потисју није мимоишла ни Мохољ. И оно је остало без велике већине свог некадашњег становнштва. Према турским пописима половином шеснаестог века у месту је било само 5 порески обавезних домова. Није онда ни мало чудно да у то време у Мољу нису постојали услови за оснивање било каквог манастира и школе.

Основне вероисповедне школе у Аустријској царевини

После повлачења Турака из ових крајева почело је поновно насељавање Мађара. Оно се одиграло постепено, у мањим групама. Зато није чудо што у првих неколико десетина година XVIII века није на овим просторима било римокатоличких, односно мађарских школа.

Прва римокатоличка школа у Бачкој помиње се први пут 1726. године и то она у Петроварадинском шанцу (данашњи Нови Сад). У целој Бачкој, све до 1731. године, није било нигде мађарских школа, чак ни у Сомбору и Баји, где је српска школа радила још 1695. године.³ Тек кад је за бачког жупана постављен калочки бискуп гроф Csáki, почело је интензивније отварање римокатоличких школа.

У периоду после одласка Турака, кад још није било мађарских школа, почело је интензивније отварање српских вероисповедних школа. То је нарочито дошло до изражаја после Велике сеобе Срба из Србије у ове крајеве под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем.

Из тог доба се зна за српску школу у Будиму, која је отворена, одмах по пресељењу, 1690. године. Исте године је у Сентандреји, поред сваке српске православне цркве постојала и „мала српска школа”.

У нашем окружењу бележи се да је 1697. године отворена Српска школа у Сенти, у Бачкој. У сенћанској школи је радио, као учитељ у времену од 1730–1740. године, поп Онуфрије. Као учитељ у тој школи, помиње се из тог времена и магистер Исидор Бранковић.

³ Исто као 2

Римокатоличка основна школа у Сенти отворена је, тек после колонизирања Мађара и Словака у Сенти, 1755. године.

Отварање српске народне школе у Бачком Петровом Селу се помиње 1703. године. Први учитељи у овој школи су били поп Петар и поп Бошко, а једно време је учитељску дужност вршио општински бележник. Римокатоличка народна основна школа у овом месту отворена је 1773. године. 1703. године отворена је и Српска народна основна школа у Бачком Градишту, а римокатоличка, у овом месту, тек 1806. године.

Српска народна основна школа у Ади отворена је такође 1703. године као и у претходна два наведена места. Међу првим учитељима ове школе у Ади помиње се магистер Теодор. Римокатоличка школа у Ади је отворена 1760. године.

У Мољу је Српска народна основна школа отворена, већ помануте, 1703. године. Римокатоличка школа у Мољу је отворена, после колонизирања Мађара и Словака, 1806. године.

Место где је била, поред цркве, прва школа у Мољу

Како су ове школе биле при црквама, учитељи су већином били свештеници или калуђери. Уписивање деце у школу је било ограничено. Тако децу млађу од 7 година нису примали, а највише ђака је било између 10 и 12 година старости. Најчешће су то

била деца богатијих родитеља, трговаца, свештеника, занатлија, официра.

Школе су радиле од половине новембра до половине марта, а у зависности од временских прилика, често само до половине фебруара. Школовање је трајало од 5 до 15 година, јер се учило веома споро.

Те прве школе у нашим крајевима биле су скоро све смештене у зградама од набоја, покривене трском, сламом или рогозом. Прозори су били минијатурни, а подови од иловаче. Већина школа нису имале ни клупа, већ су ученици седели на даскама постављеним на цигле, а писали су држећи дашчице на коленима. Од школских учила постојала је само школска табла, а било је и таквих школа које чак ни то нису имале. У многим местима није постојала посебна зграда за школу, него су ђаци учили у учитељевом стану.

Нису била обезбеђена новчана средства за издржавање тих школа. Зато велики број тих школа није био дугог века. Многе од њих су у току овог периода имале прекид рада по неколико година. Кад је било учитеља школа је радила, а кад је учитељ умро или је отишао на друго место, школа је престајала са радом. Тек кад се после неколико година нашао учитељ школа је наставила са радом.

Држава тада о школама није водила рачуна. Зато су све школе у то време, како српске -православне, тако и римокатоличке – немачке и мађарске, имале црквени карактер. Све су оне биле као нека врста почетних богословских школа. У њима се учило из црквених књига и ученици и учитељи су морали сваки дан ићи у цркву.

Основне православне школе, код Срба, из овог периода имале су другчији систем напредовања ученика од данашњег. Није тада било I, II, III, и IV разреда, него су ученици груписани по ономе шта су у школи учили. Тако су ученици, који су прве године пошли у школу и учили азбуку, која је била исписана на великом картону – на штици, називани – *штицицари*. Они који су читали из буквара, звали су се – *букварци*, који су читали часловац – *часловци*.

Све што се учило у школи, учило се механички и напамет. Без икаквог учитељевог тумачења и објашњавања о новим непознатим речима и појмовима. Училе су се напамет голе речи, реченице,

молитве, па и читаве књиге као часловац или псалтир. Од свега што се у ондашњој школи учило било је најтеже читање. Прво су ученици били дужни да свих 50 слова старе словенске азбуке науче напамет, као песмицу. Тешкоћа код учења азбуке била је та, што се поједина слова старе словенске азбуке нису звала онако како она гласе при изговору у речи, као данас, тада је свако слово азбуке имало своје посебно име. Слово „А” се морало изговарати као „АЗ”; слово „Б” – БУКИ, „В” – ВЈЕДИ, „Г” – ГЛАГОЛ, „Д” – ДОБРО, „Е” – ЈЕСТ, „Ж” – ЖИВЈЕТИ, „З” – ЗЕМЉА, „И” – ИЖЕ, „Н” – „НАШ”, „Р” – РЦИ, „С” – СЛОВО, „Т” – ТВЕРДО итд.

Кад су деца овако научила сва слова прешло се на читање једносложних, па вишесложних речи и на послетку су се читале читаве реченице. Тако на пример реченица *Свјати Госїод Бої наш* овако би се срицала: *слово, вједи, јус, тївердо* = Свјат; *їлаїол, он, слово, їкој, он, добро* = Господ; *буки, он, їлаїол* = Бог; *наш, аз, ша* наш.

Писање се учило тек кад је научно читање. Учитељ би написао на школској табли или на парчету хартије слово. После тога су ученици, без учитељевог упутства, показано слово толико дуго преписивали, док нису научили да га пишу.

Поред читања и писања учило се, веома често и много, и црквено певање. Певало се у хору и то сви у један глас. Учитељ напред, а ученици за њим. Толико дуго и често, док ученици нису научили, механички и мелодију и текст.

У варошким и паланачким школама учио се и рачун. Бројање од један до сто, па и даље. Затим писање бројева и завршавало се најчешће сабирањем и одузимањем именованих бројева. Ретке су биле школе у којима се учило множење и дељење.⁴

Велика је невоља била што није било штампаних буквара и других школских књига. Срби, у Аустрији, нису имали своју штампарију, па су за уџбенике морали да употребљавају црквене књиге – часловац и псалтир.

Да би се некако олакшао рад у школи и добили потребни уџбеници, митрополит Мојсије Петровић је упутио молбу руском цару за помоћ, у којој је изнео тешке просветне прилике Срба у Аустрији. На његову молбу, руски Синод је 1724. године, као поклон, послао Србима 10 примерака тројезичног речника, 70 граматика и 400 буквара.

⁴ Исто као 2

Овај буквар је остао у употреби у православним школама на подручју Бачке и Баната све до 1767. године када је изашао из штампе први буквар који је написао Србин.

Новосадски учитељ и писар у Митрополији, коректор штампарије у Венецији, Захарије Орфелин, прерадио је руски буквар и саставио нов, први народни буквар. У том буквару, који је Орфелин штампао у Млецима 1767. године, по први пут су употребљена грађанска слова. Тај буквар је био значајан и по томе што су се, његовом применом, први пут у народним школама користили текстови из историје, географије и других области. Изузетно му је била велика вредност што је садржао методска упутства учитељима за коришћење буквара.

Вероватно је тешкоће у савладавању школског градива, у оно време, представљало и то што је стручна спрема учитеља била врло различита. Због недостатка учитељских школа, код Срба, неке стручне припреме за позив учитеља није било. Велики број оних који су се бавили учитељским звањем били су свештеници. Један део учитеља свршио је Суворовљево руско-словенску школу у Карловцима⁵

Највећи део учитеља, из овог периода вероисповедних школа, завршио је само основну школу свог доба. Обично они ђаци, који су се у школи највише истакли у учењу, постајали би учитељски помоћници и помагали би учитељима у њиховом раду. Када су научили све оно што је њихов учитељ знао, постајали би и сами учитељи или, како се тада звали, даскали.⁶

Нажалост, из тог периода нема сачуваних књига уписа ученика у школу.

У првој половини XVIII века, у Аустријској царевини су поједине општине доносиле посебне уредбе за одржавање што бољег реда у својој школи. Према тој уредби учитељ је, поред своје дужности према вери и цркви, те према општини, био дужан да тачно долази у школу. Да с једнаком љубављу учи и богату и сироту децу и да пази на понашање и уредно држање ученика. Истом уредбом забрањено је родитељима ђака да изводе децу пре времена из школе, због послова у пољу и винограду.

⁵ Исто као 2

⁶ Исто као 2

Ни у римокатоличким школама, код Мађара, није било боље. Цела настава у овим школама била је врло неједнака. Обично се и у тим школама учило само читање и писање, ређе и рачун. У већим местима, ако у њима није постојала тадашња гимназија, учила се још и латинска граматика. Највећи део ових школа су биле без засебних просторија за обуку, без стручних учитеља. Настава се обично вршила у стану учитеља и његове породице.

Стручна спрема ових мађарских учитеља била је врло различита. Неки су завршили средњу школу или само неколико разреда, а неки су једва знали и да читају и пишу. Многе занатлије и ислужени војници су се бавили обично и учитељским звањем. Око две трећине учитеља обављало је уједно и дужност нотара, а и кантора. Општинама је тако лакше било да плаћају учитеља, кантора и бележника у једној особи.

Посећивање школе је било врло слабо. Школу је посећивало једва 25% деце, од оних који би требало да су у школи. Школе су, по селима, радиле само од новембра до половина марта, а често и до половина фебруара. Чим би наступила пролеће, деца би напуштала школу и помагала родитељима у пољу.⁷

⁷ Исто као 2

ЗА ВРЕМЕ ЦАРИЦЕ МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ

Као што ништа на свету не остаје вечно, тако је и по питању школства, у Аустријској царевини, морало доћи до промена.

Шездесетих година XVIII века, покрет просветитељства у Европи извршио је снажан утуцај и на покрет за реформисање школа у Аустрији. Спровођењу реформи школа у Аустрији, по угледу на реформу школа у Немачкој, приступило се већ 1763. године. Међутим, озбиљнији резултати постигнути су тек када је царица довела у Беч чувеног немачког педагога Фелбингера, који је до тада у Немачкој постигао веома значајне резултате у реформи школа. Одмах по ступању на дужност Фелбингер је 1774. године израдио Уредбу о школама, коју је царица без резерве и прихватила. На основу те уредбе Марија Терезија је донела 1776. године *Ratioeducationalis* – Закон о школама. Према том закону у Аустрији се обука у основним школама морала држати на народном језику. Уједно су у Аустрији уведене три врсте основних школа: тривијалне, главне и нормалне.

Тривијалне школе су се отварале по свим селима и паланкама. У њима се предавала веронаука, читање, писање, четири вида рачуна, упутство о поштенем животу и упутство о господарству и занатима. Девојчице су биле одвојене од дечака и подучаване су шивењу и плетењу. У овим школама је предавао један учитељ.

Главне школе са управитељем, катихетом и 2 до 3 учитеља, отворане су у сваком окружном месту. У овим школама су се поред читања, писања и рачуна училе и основе латинског језика, историја, географија, геометрија, цртање, господарство и вежбање у писменим саставима.

Нормалне школе су отворане у седиштима покрајина и у њима су предавани исти предмети као и у главним, само са проширеним градивом. Осим ових предмета предаван је и предмет – метода за будуће учитеље, чији је творац био управо Фелбингер.⁸

Овај закон су, за римокатоличке школе, власти Бач-Бодрошке жупаније објавиле 10. новембра 1777. године.⁹

У том закону је уведено обавезно основно образовање за све становнике царевине, а општинама обавеза оснивања основних школа. Да би обезбедиле континуалан увид у спровођење Школског закона, окружне власти у Печују су поставиле Мителпахер Даниела за окружног школског надзорника за римокатоличке основне школе. Истовремено су за окружног школског надзорника за православне основне школе поставиле Аврама Мразовића, директора школа у Сомбору.

Римокатоличке општине у Бач-Бодрошкој жупанији, у које су се Мађари вратили, одмах су отпочеле са оснивањем ових школа. Потребне учитеље за те нове школе, о трошку жупаније, су школовали у учитељским школама у Суботици и Сомбору.

Поред тога, управа Бач-Бодрошке жупаније, која је спадала под Печујски школски округ, затражила је да се именује помоћник школског надзорника за римокатоличке школе. Постојећи надзорник, са седиштем у Печују, није стизао да контролише спровођење закона о школству, па су те активности биле успорене. У Печују су захтев жупаније уважили и поставили су, од стране жупаније, предложеног Рудич Мату за помоћног школског надзорника.¹⁰

Приликом доношења школског закона *Ratioeducationalis* обећано је Србима да ће се засебном уредбом установити како да се уреде народне основне и друге школе за српски народ у Аустријској царевини.

Ову уредбу требала је да изради Илиричка дворска депутација. Међутим док се потребан материјал прикупио, протекло је доста времена. Тако да је обећана уредба за српске народне основне школе проглашена 2. новембра 1776. године. Уредба је

⁸ Његову Методику превео је на српски језик Тодор Јанковић Миријевски, директор Српских школа у Тамишком Банату

⁹ Исто као 1

¹⁰ Исто као 1